

CONFLICTUL DIN ESTUL REPUBLICII MOLDOVA: SOLUȚII PENTRU REGLEMENTARE

Aurelian LAVRIC

Catedra Relații Internaționale

At the beginning, the author made a comparison between the Russian-Moldovan conflict on the territory of Republic of Moldova and a few other conflicts, like those between China and Taiwan, between Greece and Turkey in Cyprus, the conflict in the Northern Ireland, Chechnya and so on. The author presents the four ways of solving such conflicts, pointing out that within the case of Republic of Moldova there is no base for adopting the federal or con-federal system of organizing and building of the state. The author reflected in his article the stages of the solving of the conflict, which are the tactical-military and the political-legal. Unfortunately, till now there is not a clear mechanism of solving the conflict, adopted by the Moldovan authorities.

Because all the agreements signed between the leaders of the regime of occupation in Tiraspol and the leaders of Republic of Moldova in Chisinau are not implemented, the conclusion is that the single agreement which is followed and respected by the two parts of the conflict is the agreement of July 21, 1992, signed in Moscow by the presidents Eltsin and Snegur, which ultimately finished the war between Russia and Republic of Moldova and did draw the border between Republic of Moldova and the zone of the Russian occupation.

Asemănări și deosebiri între conflictul din zona nistreană a Republicii Moldova și alte conflicte din lume

Există asemănări între conflictul din zona nistreană a Republicii Moldova și diferendul dintre *China* și *Taiwan*, care nu a degenerat în confruntări armate. În ambele situații, conflictul nu are la bază divergențe etnice (deși, la Tiraspol, liderii marcanți sunt persoane care nu au nici o legătură cu așa-numita Republica Moldovenească Nistreană). Deosebirea ar consta însă în faptul că, în timp ce China reprezintă o putere atașată – în mod declarativ – idealurilor comuniste, iar Taiwanul este un stat autoproclamat fidel principiilor democratice, în Moldova lucrurile stau invers: „RMN” este o rămășiță a fostului imperiu sovietic comunist, în timp ce Moldova este un stat democratic. De altfel, China a susținut pe căi diplomatice integritatea teritorială a Republicii Moldova, având și o ambasadă la Chișinău, în timp ce Moldova nu a recunoscut Taiwanul.

Pot fi întrevăzute similitudini între conflictul nistrean și cel din *Cipru*. În ambele cazuri, în conflict au intervenit armate străine: armata rusă în zona nistreană și armata turcă în nordul Ciprului. Ambele armate au rămas până în prezent în fiecare din zonele de conflict. Și în ambele zone s-au autoproclamat republici. Similitudinea mai vizează și existența unui stat cu același popor și trecut istoric: Grecia pentru Cipru și România pentru Moldova. Totuși, în Cipru minoritatea turcă este prezentă din perioada medievală, în timp ce în zona nistreană Imperiul a ajuns în 1792 (în zona de peste Nistru), respectiv în 1812 (în zona basarabeană a Benderului), iar colonizarea cu populație rusofonă s-a desfășurat cu precădere în anii ocupației sovietice.

Există similitudini și cu diferendul din *Irlanda de Nord*. Acolo coloniștii protestanți (majoritatea scoțieni) împreună cu puținii irlandezi protestanți constituie majoritatea față de irlandezii catolici. Metropola britanică menține încorporat teritoriul respectiv, controlându-l cu armata și cu forțe de ordine, sprijinind militar majoritatea protestantă. În zona nistreană a Republicii Moldova fosta metropolă Moscova susține militar majoritatea ucraineano-rusă (61% față de 39% moldoveni), deși nu a încorporat formal teritoriul respectiv în cadrul Federației Ruse. În zona nistreană a Republicii Moldova nu există, totuși, diferențe confesionale, ca în Irlanda de Nord. În plus, populația moldovenească din „RMN” nu are o conștiință națională dezvoltată la fel ca în cazul irlandezilor catolici care luptă pe cale armată prin IRA.

Nu există nici o similitudine cu conflictul din *Cecenia*. Acolo este vorba de un popor cecen, care își revendică dreptul la autodeterminare, aflându-se în patria sa istorică și care a fost câteva sute de ani colonie rusească. În zona nistreană nu este vorba de un popor, ci de populație, cuprinzând minorități etnice cu patrii istorice în alte state (Ucraina, Federația Rusă), cu excepția populației moldovenești, cea mai veche în zonă.

Nu există vreo asemănare cu conflictul hispano-basc și franco-basc, unde este vorba de un popor basc aflat în patria sa istorică și care își revendică dreptul la autodeterminare. Chiar dacă actele internaționale ale

ONU nu recunosc acest drept în afara țărilor foste colonii, nu pot fi puse pe același cântar cazul conflictului din zona nistreană, pe de o parte, și cel cecen sau cel basc, de cealaltă parte.

De asemenea, nu există asemănări între conflictul din zona nistreană și cazul *kurd*. După cum se știe, kurzii se află pe teritoriul lor istoric, care a fost împărțit între Turcia, Iran și Irak. Ei luptă pentru autodeterminare politică și din cauza că le sunt încălcate anumite drepturi. În zona nistreană a Republicii Moldova niciodată nu au fost încălcate drepturile naționale ale minorităților ucraineană și rusă, ci, dimpotrivă, comunitatea moldovenească nu a avut un număr suficient de instituții preșcolare și școlare cu predare în limba moldovenească.

Nu există multe asemănări cu conflictul din *Kosovo*. Dacă albanezii kosovari constituiau 90% din populația provinciei, în zona nistreană a Republicii Moldova ucrainenii și rușii constituie 61%. De asemenea, în zona în cauză nu s-au făcut discriminări lingvistice, nu au fost comise crime împotriva reprezentanților minorităților ucraineană și rusă (epurări etnice ș.a.) de către autoritatea centrală de la Chișinău. Cu atât mai puțin se poate vorbi despre un exod al rușilor și ucrainenilor din regiune. Exodul a fost invers: peste 20000 de moldoveni s-au refugiat în Basarabia din zona de conflict.

Reglementările internaționale privind dreptul la autodeterminare și criza din zona nistreană

Conflictul din zona nistreană ar putea fi încadrat în categoria conflictelor „interstatale”, între Rusia și Republica Moldova, spre deosebire de conflictele „etnice”, ca cele din Irlanda de Nord, Sri Lanka (încheiat, după cum a anunțat guvernul de la Colombo, luni, 18 mai 2009, odată cu uciderea liderului separatist; conflictul a luat viața a peste 80 000 de persoane) sau Fiji. Autonomia politică este dreptul de a păstra, proteja și a promova valori care să nu fie atacate de restul societății. La baza conflictului armat din Moldova au stat în primul rând deosebirile dintre mentalitățile colective, atașamentul față de sisteme de valori diferite: liderii rusofoni din zona nistreană o perioadă îndelungată mai sperau la refacerea imperiului comunist – URSS, în timp ce elita politică de la Chișinău tot mai mult se înclina spre integrarea Republicii Moldova în concertul european, chiar dacă dependența economică față de Rusia (în primul rând privind sursele energetice) nu îi permite să fie tranșantă în acest sens. Există câteva soluții pentru un conflict ca cel din zona nistreană a Republicii Moldova:

- 1) apariția unui stat nou, independent;
- 2) protecția și apărarea valorilor culturale (poate și ideologice: a se vedea cazul Hong Kong) în cadrul aceluiași stat prin acordarea unui statut special regiunii respective;
- 3) adoptarea unui sistem federal;
- 4) adoptarea unui sistem confederal (soluție mai degrabă teoretică decât practică).

Partea moldovenească se pronunță pentru a doua modalitate de rezolvare, în timp ce regimul de ocupație rusească din zona nistreană – pentru a patra soluție. La 25 mai 2000 la Chișinău a avut loc o întreprindere a comisiilor parlamentare de la Chișinău și Tiraspol. Parlamentarii din zona de ocupație au declarat la emisiunea „Mesager” a TV Moldova că ei se pronunță pentru „un stat cu doi subiecți internaționali”. După cum se știe, în zona nistreană nu poate fi vorba despre un popor nistrean, care să aibă dreptul la autodeterminare politică.

Etapele soluționării conflictului armat

Prima etapă a soluționării conflictului a fost cea *tactico-militară*. Ea a avut ca scop încetarea focului și oprirea vărsării de sânge prin retragerea forțelor de pe linia de luptă. La 25 iunie 1992, la Istanbul are loc întâlnirea președinților Snegur, Iliescu, Elțin și Kravciuk, aflați acolo cu ocazia unei conferințe a șefilor de stat din bazinul Mării Negre. În comunicatul adoptat „părților în conflict” li se cere „încetarea neîntârziată și necondiționată a focului”. Se propune apoi „dezangajarea formațiunilor armate”. Se cere crearea unor „zone și culoare de securitate”. Aceste zone și culoare reprezentau calul troian pentru aducerea trupelor rusești de menținere a păcii. Măsurile menționate se vor realiza prin intermediul unei comisii parlamentare alcătuite din reprezentanții ambelor părți, cu participarea în calitate de observator a comisiei mixte cvadripartite. Astfel, s-a înlocuit mecanismul celor patru (Rusia, Ucraina, România, Moldova) cu un mecanism bilateral Chișinău-Tiraspol, dar, în fapt, s-a urmărit (la insistențele liderilor ruși de la Tiraspol) eliminarea României din procesul de pace. Rusia și Ucraina vor fi prezente ca garanți în procesul de negocieri, având fiecare câte un reprezentant al șefului de stat – ambasador cu misiuni speciale. Tratatul cvadripartit au demarat la 23 martie 1992 la Helsinki, unde s-a acceptat ca principiu fundamental respectarea integrității teritoriale și a

independenței Moldovei. La 2 aprilie 1992 la Chișinău are loc o reuniune de experți ai celor patru miniștri, care au elaborat recomandări ce vor fi prezentate la întâlnirea miniștrilor Țiu, Năstase, Kozârev și Zlenko. Recomandările urmăreau prevenirea incidentelor armate, neadmiterea implicării în luptă a cetățenilor statelor străine, creșterea încrederii în zona conflictului. La reuniune au participat, ca observatori, reprezentanți ai CSCE. În declarația dată publicității, miniștrii se pronunță contra implicării Armatei a 14-a în conflict și în treburile interne ale Moldovei, pentru menținerea ordinii de drept de către autoritățile moldovenești pe întreg teritoriul statului, pentru a se exclude accesul civililor la armament. Tot la 2 aprilie, Departamentul de Stat al SUA salută atitudinea guvernului Moldovei în conflict, subliniind că „nu trebuie să aibă loc o intervenție militară din afară”. Dar, după cum s-a văzut, ostilitățile au continuat, iar Rusia a fost prezentă în conflict.

Între 3-6 iulie 1992, la Moscova are loc reuniunea la nivel înalt a statelor membre ale CSI. Cu această ocazie a avut loc o întâlnire dintre Snegur și Elțin (în noaptea din 3 spre 4 iulie), în cadrul căreia s-a ajuns la o înțelegere principială privind încetarea focului pe toate liniile de luptă și retragerea formațiunilor armate din zona acțiunilor militare. Se mai prevedea demilitarizarea orașului Bender (Tighina), precum și alte acțiuni.

La 21 iulie 1992 a avut loc, tot la Moscova, o întâlnire între președinții Elțin și Snegur. Acordul încheiat în cadrul acestei întrevederi a însemnat începutul reglementării *tactico-militare* a conflictului armat, cu toate că s-au înregistrat și unele încălcări ale principiilor de bază stipulate în document. Textul acordului moldo-rus privind principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistrenă a Republicii Moldova prevedea: încetarea focului din momentul semnării acordului; retragerea formațiunilor militare, a tehnicii de luptă și a armamentului în timp de șapte zile; crearea zonei de securitate între părțile în conflict; instituirea Comisiei Unificate Tripartite de Control (formată din reprezentanții autorităților Republicii Moldova, Federației Ruse și ai „Republicii Moldovenești Nistrene”), în a cărei subordonare urmau să se afle contingentele militare ce trebuiau să fie create pe bază voluntară din reprezentanții celor trei părți și care trebuiau să asigure pacea și ordinea în zona de securitate. Semnarea acordului în cauză și respectarea acestuia de către regimul de la Tiraspol a dovedit o dată în plus că conflictul a fost și este între Federația Rusă și Republica Moldova.

A urmat etapa de soluționare *politico-juridică* a conflictului. Ea a constat într-un șir de demersuri ale conducerii Republicii Moldova pe lângă organizații și instituții internaționale cu scopul de a obține consultații și sprijin logistic în găsirea unor soluții politice. La Chișinău și-a început activitatea o Misiune parlamentară a CSCE. De asemenea, în republică s-au organizat conferințe internaționale cu participarea unor savanți de renume mondial, care au formulat sugestii utile. Astfel, s-au profilat două principii fundamentale, în baza cărora urmau să se desfășoare negocierile între cele două părți (cu părere de rău, nu între Chișinău și Moscova, ci între Chișinău și Tiraspol): păstrarea integrității teritoriale a țării și acordarea unui statut special raioanelor de est ale Republicii Moldova.

Într-un interviu din 9 aprilie 1994, publicat în ziarul „Noutățile Chișinăului”, Gr.Maracuța, președintele sovietului suprem al „Republicii Moldovenești Nistrene”, declara: „Numai cu condiția primirii (a se citi: obținerii) de către „RMN” a stătalității sunt posibile compromisuri cu autoritățile de la Chișinău”. După alegerile din Republica Moldova, „într-adevăr, s-a creat o nouă situație politică ce ne permite să purtăm un dialog”. Dar, „de stătalitate nu ne vom dezice, iar conținutul ei poate fi elaborat la masa negocierilor. Și nu e nimic ieșit din comun în cererile noastre, cu atât mai mult, cu cât există și precedente: Tatarstanul în Rusia, Crimeea în Ucraina”.

Negocierile în cadrul Comisiei Unificate de Control s-au purtat permanent de la înființarea acesteia și până în prezent, dar fără un rezultat concret. De asemenea, sub egida Misiunii CSCE în Moldova, s-au desfășurat negocieri între Chișinău și Tiraspol, în locul negocierilor ce ar fi trebuit să fie desfășurate între Moscova și Chișinău. R.Samuel, șeful Misiunii CSCE în Moldova (în 1994), pronunțându-se în cadrul Conferinței internaționale „Europa Centrală și de Est în căutarea securității și stabilității”, organizată la Chișinău de Centrul Euro-Atlantic din Moldova, a fost de părere că „apărarea statului, politica externă, finanțele, sistemul judecătoresc trebuie să constituie prerogativa instituțiilor statale centrale, în condițiile acordării unei autonomii formațiunii nistrene” („Curierul Național”, 31 mai 1994, București).

Pe data de 28 aprilie 1994, în apropierea orașului Tiraspol, a avut loc întâlnirea dintre președintele M.Snegur și liderul regimului de ocupație I.Smirnov. În urma convorbirilor, cele două părți au convenit: să înceapă fără amânare și condiții prealabile procesul negocierilor asupra întregului complex de probleme care prezintă interes comun; să înlăture toate obstacolele care împiedică desfășurarea normală a legăturilor economice, socioculturale, să asigure restabilirea și dezvoltarea acestora; să faciliteze relațiile reciproc avantajoase în domeniile economic, comercial, financiar ș.a., în interesul întregii populații. De asemenea,

părțile au căzut de acord asupra: necesității determinării statutului politico-juridic al „RMN”; necesitățile elaborării unui program pe etape de instituire și punere în practică a relațiilor politico-juridice; delegării și delimitării competențelor părților; stabilirii unei perioade de tranziție pentru realizarea pe etape a înțelegerilor bilaterale privind fiecare direcție de activitate în parte; necesității creării unui sistem de garanții reciproce, implicit internaționale, privind executarea în totalitate și necondiționată a acordurilor încheiate.

La întâlnire au asistat R.Samuel, șeful Misiunii CSCE în Moldova, și V.Vasev, reprezentantul personal al președintelui Federației Ruse, responsabil de problema „Pridnestrovie”.

La 5 iulie 1995, la Tiraspol a fost semnat de Snegur și Smirnov un Acord privind menținerea garanțiilor de pace și securitate între Republica Moldova și „RMN”, prin care se prevedea: Republica Moldova și *Pridnestrovie* se angajează să se abțină de la folosirea forței militare în relațiile bilaterale și de la exercitarea de presiuni politice, economice și de alt tip, una asupra celeilalte; părțile se vor abține de la participarea în uniuni, blocuri și alte organizații atât bilaterale, cât și multilaterale direcționate împotriva uneia din părți; Republica Moldova și *Pridnestrovie* apelează la Federația Rusă, Ucraina și OSCE să fie garanți pentru observarea respectării Acordului. Așadar, în 1995 România era total exclusă din procesul de pace. Tot la 5 iulie s-a mai semnat un document privind relațiile între sistemele monetare ale Republicii Moldova și *Pridnestrovie* în prima etapă. La 19 ianuarie 1996, la Moscova a fost semnată o declarație comună a președinților Federației Ruse (Elțin), Moldovei (Snegur) și Ucrainei (Kucima) privind reglementarea politică a conflictului din zona nistreană. Semnatarii reafirmau angajamentul față de integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor statelor membre ale CSI, deci și ale Moldovei. La 11 martie 1996, la Tiraspol a fost semnat, de către Snegur și Smirnov, un protocol asupra chestiunilor coordonate, în care se arată că *Pridnestrovie* adoptă Constituția, legi și acte normative, simbolurile proprii (drapel, uniformă militară, imn), își rezolvă problemele dezvoltării economice, sociale și culturale în interesele populației care locuiește pe teritoriul său, are dreptul să stabilească și să mențină independent contacte internaționale în domeniile economic, științific și tehnic, cultural ș.a. – în baza acordului între părți.

La 8 mai 1997, P.Lucinschi și I.Smirnov au semnat, la Moscova, un memorandum privind bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și *Pridnestrovie*. Părțile se angajau să continue stabilirea între ele a relațiilor legal statale. Conform documentului, zona de ocupație urma să participe la ducerea politicii externe a Republicii Moldova – subiect de drept internațional – în chestiunile care îi ating interesele. Deciziile în asemenea probleme trebuie luate prin acordul între părți. De asemenea, părțile își vor construi relațiile în cadrul unui stat comun în granițele RSS Moldova din ianuarie 1990. Tot atunci președintele Rusiei (Elțin) și președintele Ucrainei (Kucima) au semnat o declarație comună asupra memorandumului, reafirmând că statele lor sunt gata să își asume rolul de garanți, așa cum le cereau părțile semnatare. De menționat că textul memorandumului era pregătit încă la 17 iunie 1996, dar președintele de atunci M.Snegur a refuzat să-l semneze.

La 26 iunie 1997 părțile au semnat un acord privind reglementarea finală a conflictului și distribuirea puterilor între Republica Moldova și zona de ocupație rusească. Părțile semnatare, se presupunea, doreau să încheie definitiv conflictul care le-a divizat și să restabilească statul comun în frontierele RSSM din ianuarie 1990. Conform acordului, relațiile legal-statale între Republica Moldova și *Pridnestrovie* într-o Republică Moldova unită și integră teritorial, sunt realizate prin mijloacele delimitării subiecților de jurisdicție și prin delegarea bilaterală a puterilor între organele puterii de stat ale Republicii Moldova și *Pridnestrovie*. Delimitarea și delegarea puterilor au ca obiect restabilirea spațiului economic, social și legal comun cu un statut special pentru *Pridnestrovie* și consolidarea încrederii mutuale. Republica Moldova recunoștea încă o dată dreptul zonei de ocupație de a avea constituție, legi și acte normative, simboluri proprii, precum și statutul oficial al limbilor ucraineană și rusă, alături de cea moldovenească. Competențele *Pridnestroviei* și ale organelor sale de putere acoperă: apărarea protecției drepturilor și libertăților cetățeanului în acord cu normele și drepturile omului, universal recunoscute; participarea în desfășurarea politicii externe a Republicii Moldova în chestiunile care îi vizează interesele; stabilirea și menținerea legăturilor internaționale economice, tehnico-științifice și culturale; formarea propriului buget, a fondurilor non-bugetare, colectarea taxelor regionale, participarea la formarea bugetului de stat comun (ceea ce nu s-a realizat); participarea la formarea politicii în domeniul securității de stat și împreună cu organele comune ale puterii de stat să joace un rol activ în lupta contra corupției, afacerilor ilegale cu droguri, terorismului și crimei organizate; formarea și funcționarea executivelor raionale, a organelor legislative și judecătorești; determinarea sistemului de educație privind dreptul la educație în limba maternă în acord cu formele și normele internațional recunoscute; dezvoltarea economiei *Pridnestroviei*, organizarea sistemului de asistență medicală, asigurare socială, știință, sport și

cultură; coordonarea activității formațiunilor comunităților naționale, crearea condițiilor de maximă simplitate în stabilirea și prezervarea legăturilor cu patriile etnice pentru indivizi și comunitățile cultural-naționale; organizarea și funcționarea mijloacelor de comunicare regională; întreținerea drumurilor și căilor de transport, stabilirea meritelor, titlurilor de onoare ale *Pridnestroviei*. Acordul se constituia drept o Constituție federală, arătând și competențele Republicii Moldova și ale organelor sale de putere: cetățenia Republicii Moldova (cea mai mare parte a transnistrienilor nu și-a luat nici până acum cetățenia Republica Moldova); apărarea, protecția frontierelor (Republica Moldova nu controlează frontiera *Pridnestroviei* cu Ucraina) și securitatea; producția de apărare (vânzare și cumpărare de armament) – prevedere rămasă doar pe hârtie; politica externă; vama (nu a exercitat acest drept la vama de la granița zonei de ocupație cu Ucraina); determinarea politicii macroeconomice, a valutei și activitatea Băncii Centrale, formarea bugetului statului comun (nu s-a realizat) etc.

La 10 noiembrie 1997 urmează un nou acord privind bazele organizaționale ale cooperării social-economice între Republica Moldova și *Pridnestrovie* prin care s-a instituit o comisie comună privind cooperarea respectivă.

La 20 martie 1998 Lucinschi și Smirnov semnează un acord privind măsurile de încredere și dezvoltare a contactelor între Republica Moldova și *Pridnestrovie*. În acesta se prevedea că în timp de două luni să fie redusă compoziția numerică a forțelor de pace în zona de securitate sub 500 militari din fiecare parte, cu armele și echipamentul lor militar. De asemenea, să se reducă numărul punctelor de control și al posturilor forțelor comune de pace, înlocuindu-le cu patrulile mobile. Părțile vor contribui la retragerea echipamentului militar în exces al Federației Ruse din zona de ocupație. Tot atunci s-a semnat un protocol vizând câțiva pași prioritari privind grabnica reglementare politică a conflictului nistrean. Semnatarii documentului (Lucinschi, Smirnov, Kucima și premierul rus Cernomârdin) „au considerat necesar să concentreze atenția părților asupra următoarelor direcții prioritare: delimitarea și delegarea mutuală a puterilor și jurisdicțiilor (ceea ce nu s-a întâmplat până astăzi); luarea de măsuri specifice pentru stabilirea unui spațiu economic, social și legal comun (ceea ce nu s-a făcut până astăzi); adâncirea încrederii mutuale și a cooperării; trimiterea de trupe de pace ucrainene (până atunci ucrainenii doar monitorizau acțiunea de pace) în zona de securitate.

Peste un an, la 16 iulie 1999, la Kiev a fost semnată o declarație comună a participanților la întâlnirea dedicată problemei normalizării relațiilor între Republica Moldova și *Pridnestrovie*. Documentul, semnat de Lucinschi, Smirnov, Kucima și premierul rus Stepașin, arăta că părțile sunt de acord să-și construiască relațiile pe principiile frontierelor comune și spațiilor comune economic, legal, de apărare și social.

Am prezentat pe scurt doar cele mai importante documente semnate până acum între Chișinău și Tiraspol. După cum se vede, autoritățile zonei de ocupație au obținut de facto autonomia, chiar dacă formal zona se înscrie în granițele recunoscute pe plan internațional ale Republicii Moldova. Însă, liderii tiraspoleni, care la început au vrut statutul de republică autonomă în cadrul Republicii Moldova (în acest scop s-au organizat referendumuri la 3 decembrie 1989 în Râbnița și la 1 iulie 1990 în Tighina), apoi republică egală cu Republica Moldova în cadrul unei federații, au ajuns la un moment dat să vrea o confederație formată din doi subiecți de drept internațional, iar în prezent vor o recunoaștere ca în cazul Kosovo, sau măcar Abhazia și Osetia de Sud. Deoarece Chișinăul nu poate accepta acest lucru, administrația zonei de ocupație nu face altceva decât să folosească timpul afectat negocierilor și semnării de documente pentru a-și întări capacitatea militară. De altfel, după referendumul din toamna anului 2006 din zona aflată sub ocupație, în cadrul căruia, după organizatori, 97% s-au pronunțat pentru independență, Sovietul Suprem de la Tiraspol a anulat toate acordurile cu Chișinăul, după cum a informat într-o știre agenția de presă Olvia press. Ceea ce înseamnă că singurul act recunoscut și respectat în zonă este Memorandumul din 21 iulie 1992, semnat de președinții Elțin și Snegur.

Capacitatea Armatei a 14-a rusești staționate în estul Republicii Moldova și demersurile privind repatrierea acesteia

După cum se știe, Armata a 14-a a Federației Ruse a participat direct în conflictul militar din estul Republicii Moldova. Încă de atunci autoritățile de la Chișinău au cerut insistent retragerea acestei armate de pe teritoriul său. Cu atât mai mult cu cât nou-creatul stat moldovenesc a fost declarat neutru sub aspect militar. În momentul intrării Republicii Moldova în CSI, conducerea de la Chișinău nu a semnat documentele privind cooperarea în domeniul militar, ci doar pe cele care vizau domeniul economic, social și politic. Ca răspuns la refuzul părții ruse de a-și retrage trupele în 1992, invocând dificultăți de ordin tehnic, Ion Costăș, pe atunci ministrul apărării al Republicii Moldova și fost adjunct al comandamentului Armatei a 14-a în

1983, a declarat că aceasta nu este o mare unitate militară, ci are doar vreo 6000 de ofițeri și subofițeri, astfel că retragerea ei în Rusia nu ridică nici un fel de probleme.

În 1994 Armata a 14-a și-a schimbat denumirea în Grupul Operațional al Forțelor Ruse (GOFR), deși a continuat să apară în presă sub titulatura „fosta Armată a 14-a”. Acest grup dispunea de un corp ofițeresc de 2300 persoane (de la 2900 în 1992), 108 tancuri, 125 tunuri de artilerie și 131 mașini blindate. Grupul avea depozite de muniții la Tiraspol și Colbasna, aproximativ 45000 tone, dintre care 435 tone – muniție instabilă. Conform datelor care ne-au fost puse la dispoziție de Misiunea permanentă a OSCE în Moldova, este posibil ca 3000-16000 tone să fi fost deja evacuate, iar 80 tone de muniție instabilă distruse. În martie 1999 au fost retrase 6 lansatoare de rachete SCUD. În iunie 1999 s-a stabilit ca retragerea echipamentului să se desfășoare în patru etape. În noiembrie 1999, 13 eșaloane programate pentru prima etapă (care prevedea transportarea echipamentului cu trenul) au fost încărcate și transportate în Federația Rusă. De menționat că forțele armate așa zis nistrene (de fapt, ruse) dispun de un efectiv uman de aproximativ 6500 persoane, dintre care 3000 pot fi convocați în cazuri speciale (de urgență), 18 tancuri, 50 mașini blindate, 46-85 tunuri de 120 mm și 30 tunuri de 100 mm. Republica Moldova, sub aspectul forțelor sale militare, dispune de un dispozitiv de aproximativ 6000 persoane. Nu are nici un tanc, dar are 209 mașini blindate, 153 tunuri de 120 mm, 36 tunuri de 100 mm, 46 proiectile anti-tanc, 6 avioane Mig-29 (care au fost exportate) și 8 elicoptere MI-8. Forța unită de pace (Joint Peacekeeping Force) dispune în zona de securitate de 496 persoane originare din Federația Rusă, 500 – din partea Republicii Moldova, 500 – din partea *Pridnestroviei* și are 12 puncte de control. În zonă se mai află 9 observatori militari din partea Federației Ruse, Moldovei, *Pridnestroviei* și Ucrainei.

Concluzii

Ambasadorul Federației Ruse la Chișinău, P.Petrovski, a declarat la 12 aprilie 2000, în cadrul unei conferințe de presă, că proiectul de statut propus de partea moldovenească pentru regiunea nistreană „inspiră optimism și ar putea fi luat ca bază pentru adoptarea unui statut definitiv pentru *Pridnestrovie*”, a comunicat agenția de presă Moldpres. Proiectul de document fusese prezentat cu o săptămână în urmă părții ruse și în acele zile era analizat la Moscova. Întrebat dacă documentul ar putea fi semnat la întâlnirea președinților Moldovei, Federației Ruse și Ucrainei, dedicată problemei nistrene și preconizată pentru luna iulie 2000, ambasadorul rus a spus că nu poate prognoza cum se vor derula lucrurile până la vară. Petrovski a mai spus că Moscova este dispusă să-și retragă trupele și armamentul de pe teritoriul Republicii Moldova până în 2002, conform deciziilor summitului OSCE din noiembrie 1999 de la Istanbul (ceea ce nu s-a întâmplat nici până în prezent). Potrivit ambasadorului, negocierile cu partea nistreană privind evacuarea armamentului rusesc sunt foarte active, dar și problematice, din cauză că Tiraspolul avansează propuneri pe care el le-a numit „noi pentru Rusia”. Diplomatul rus adăuga că în zilele următoare urma să fie definitivat graficul de retragere a munițiilor rusești și să fie propus Chișinăului spre examinare. Referitor la fondul OSCE pentru retragerea armamentului rusesc din *Pridnestrovie*, P.Petrovski a spus că resursele din acest fond „sunt minime și cea mai mare povară financiară revine Rusiei”. Totodată, el a lăsat să se înțeleagă că rezolvarea definitivă a problemei armamentului „depinde mult de poziția părții nistrene”.

La 26 aprilie 2000 la Chișinău a făcut o vizită Comisia pacificatoare a Adunării parlamentare a CSI. Conducătorul acesteia, parlamentarul rus B.Pastuhov, s-a pronunțat pentru admiterea cât mai rapidă a experților OSCE la depozitele fostei Armate a 14-a pentru a evalua asistența financiară de care ar avea nevoie Rusia în procesul de evacuare din zona nistreană a armamentului și munițiilor, a comunicat „Jurnalul Național. Ediție de Chișinău”, la 27 aprilie 2000. El a spus că Rusia va face tot posibilul ca să evacueze trupele sale până la sfârșitul anului 2000, în conformitate cu deciziile adoptate la Istanbul, deși evacuarea este dificilă sub aspect tehnic. Oficialul rus s-a pronunțat pentru sincronizarea reglementării politice a conflictului nistrean cu evacuarea trupelor militare.

Din toate aceste declarații rezultă că Moscova putea invoca refuzul *Pridnestroviei* pentru a justifica o eventuală depășire a termenului stabilit la reuniunea OSCE de la Istanbul, unde s-a prevăzut anul 2002 pentru evacuarea armamentului, ceea ce s-a și întâmplat.

În perioada celor două mandate ale PCR, în care aceștia a deținut majoritatea în Parlamentul Republicii Moldova și țara a fost condusă de un președinte comunist, au avut loc două întâlniri între președintele V.Voronin și liderul de la Tiraspol I.Smirnov (în 2001 și în 2008), care însă nu s-au soldat cu nici un rezultat. În toată această perioadă nu a fost semnat nici un document între Tiraspol și Chișinău, ci s-a întrunit periodic doar Comisa unificată de control pentru a examina neînțelegerile ce apăreau în zona de securitate.

Bibliografie:

1. Iorga N. Români de peste Nistru. - București: Excelsior, 1990.
2. Rațiu A. Români de dincolo de Nistru. - București: Editura Fundației Culturale Române, 1992.
3. Eminescu M. Basarabia. - București: Mileniul Trei, 1990.
4. Verenca O. Administrația civilă română în Transnistria. - Chișinău: Universitas, 1993.
5. Hermet G. Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa. - Iași: Institutul European, 1997.
6. Bârsan V. Masacrul inocenților. - București: Editura Fundației Culturale Române, 1993.
7. Bârsan V. Procesul Ilașcu. - București: Editura Fundației Culturale Române, 1994.
8. Hannum H. Autonomie, suveranitate și autodeterminare. - București: Paideia, 1997.

Prezentat la 24.05.2010